

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ БЮДЖЕТУВАННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ПОСЛУГ

В період політичних дискусій та загострення соціально-економічних проблем актуальною є потреба у поліпшенні прозорості і зрозумілості бюджету для громадськості, вдосконаленні якості надання соціальних послуг, які залежать як від обсягу реальних доходів бюджету, так і від того наскільки ефективно розпорядники бюджетних коштів управляють цими фінансовими ресурсами.

З метою підвищення якості надання державних послуг та ефективності використання бюджетних коштів з 2002 року почалось впровадження програмно-цільового методу планування у бюджетний процес України. Сьогодні відбувається подальше удосконалення формування та виконання бюджету на основі програмно-цільового методу. При цьому важливим є поглиблення застосування зазначеної методики насамперед у сфері соціально-культурних послуг.

Питання програмно-цільового методу бюджетування досліджували у своїх працях такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як І.Т. Балабанов, У.О. Балик, В.В. Бочаров, О.Є. Кузьмін, Г.Г. Кирейцев, Г.О. Партин, В.І. Самборський, В.Є. Хруцький та інші. Проте досить актуальним є визначення науково-практичних засад подальшого удосконалення використання зазначеного методу у сфері соціально-культурних послуг не лише з огляду на міжнародний досвід, а й на особливості розвитку бюджетних відносин в Україні.

Програмно-цільовий метод складання бюджету уперше запропоновано у США в середині 1960-х років ХХ століття, де й дотепер використовується більшістю штатів і муніципалітетів.

Відтоді практика програмно-цільового методу складання бюджету поширилася на цілу низку інших країн. Його активно практикують Канада й більшість країн Європейського союзу, зокрема саме останні здійснюють надання допомоги іншим країнам у формі соціальних програм.

Дедалі більше дослідників схиляються до думки, що найпрогресивнішими у плані застосування програмно-цільового методу складання бюджету є Австралія та Нова Зеландія. З регулярних бюджетних звітів, які видаються цими двома країнами, видно, що вони досягли вражаючого рівня відкритості й прозорості діяльності урядових структур та соціально-економічних результатів. Саме їхній досвід застосування програмно-цільового методу бюджетування часто ставлять за приклад для наслідування [2, 79].

Запровадження програмно-цільового методу складання бюджету України є суттєвою зміною в бюджетній ідеології, оскільки змінюється характер розроблення та реалізації бюджетних програм – акцент переноситься із забезпечення виконання зобов'язань на забезпечення ефективності використання бюджетних коштів [3, 39]. З впровадженням програмно-цільового підходу до планування сфери соціально-культурних послуг реалізується принцип переходу від утримання бюджетних установ до виділення їм коштів для надання суспільних послуг. При цьому головний напрям аналізу спрямовується на програмні категорії, зокрема на цілі, завдання та показники результативності.

Останніми роками в Україні з'явилися суттєві нормативно-правові та практичні напрацювання щодо впровадження елементів програмно-цільового методу бюджетування у сферу соціально-культурних послуг. Однак програмно-цільовий метод усе ще застосовується в Україні відокремлено від інших інструментів макроекономічної та фінансової політики [1, 19]. Тим часом, спираючись на методологічний та практичний досвід країн, які є „класичними” щодо використання програмно-цільового методу, слід констатувати, що планування сфери соціально-культурних послуг на основі програм повинно базуватися на системі прийняття рішень щодо розроблення, аналізу та

впровадженні програм соціально-культурного розвитку і відповідного розподілу ресурсів – на коротко-, середньо- та довгострокову перспективу.

Проте слід зауважити, що в Україні нині відсутня єдина стратегія соціально-культурного розвитку держави. Існує велика кількість програм, які є відособленими та нескоординованими між собою, не призначені для розв'язання певної стратегічної мети суспільного розвитку. Така ситуація зводить нанівець зусилля із бюджетування сфери соціально-культурних послуг, підвищення її ефективності, розпорошує державні фінанси, призводить до значних фінансових втрат суспільства. Тому, на сьогодні надзвичайно важливою є проблема розробки єдиної стратегії соціально-культурного розвитку держави, з чітким формулюванням суспільних пріоритетів, цільових установок та завдань, у відповідність до якої слід привести всі інші програми та проекти розвитку. Лише за таких умов може йтися про вдосконалення програмно-цільового методу бюджетування у сфері соціально-культурних послуг на практиці, а не тільки у теоретичній площині.

Отже, враховуючи вищевикладене, для успішного застосування програмно-цільового методу бюджетування у сфері соціально-культурних послуг необхідно здійснити низку заходів, зокрема:

- прийняти законодавчий акт, який би регламентував програмно-цільовий метод як основний метод планування сфери соціально-культурних послуг;
- через проведення навчань, семінарів, тренінгів змінити стереотипне мислення фінансових працівників, головних розпорядників бюджетних коштів, працівників органів місцевого самоврядування щодо доцільності програмно-цільового методу бюджетування у сфері соціально-культурних послуг;
- разом із відповідними міністерствами і відомствами розробити систему показників оцінки виконання бюджетних програм соціально-культурного розвитку;
- запровадити обов'язкове розроблення стратегічних планів у соціально-культурній сфері.

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що нині в Україні певною мірою розроблено та запроваджено у процес бюджетного планування сфери соціально-культурних послуг основні принципи програмно-цільового методу. Однак з метою істотного підвищення рівня державного регулювання у сфері видатків бюджету на соціально-культурний розвиток необхідне удосконалення насамперед науково-теоретичних положень та методологічних основ зазначеного методу з урахуванням як зарубіжного, так і вітчизняного досвіду.

Література

1. Запатріна І.В., Лебеда Т.Б. Програмно-цільовий метод бюджетування у контексті стратегічного та середньострокового планування // Фінанси України. – 2006. – № 10. – С. 18–31.
2. Кульчицький М.І., Перун З.В. Формування та виконання бюджету за програмно-цільовим методом // Фінанси України. – 2005. – № 2. – С. 78–83.
3. Чугунов І.Я., Самошкіна О.А. Теоретико-методологічні засади удосконалення програмно-цільового методу планування видатків бюджету // Фінанси України. – 2004. – № 9. – С. 37–44.